

TÜRKİYE'DE BİR SİYASAL SOSYALLEŞME ARACI OLARAK DERS MATERYALİ: İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

THE COURSE MATERIAL AS A TOOL OF POLITICAL SOCIALIZATION IN TURKEY: AN ANALYSIS ON THE COURSE OF SOCIAL STUDIES IN ELEMENTARY SCHOOL

Yrd.Doç.Dr.Cemal BALTACI*
Arş.Gör.Meyrem Tuna UYSAL**

ÖZET

Siyasal Sosyalleşme kavramı bireyin içinde yaşadığı toplumun siyasal değer, kural ve davranış kalıplarından etkilenmesini ve onları benimsemesini ifade eder. Bireylerin siyasal sosyalleşme süreçlerinde rol oynayan en önemli kurumlardan biri okuldur. Okulda öğrencinin içinde bulunduğu fiziksel ve sosyal ortamın yanında, onun siyasal sosyalleşmesine etki eden faktörlerden biri de ders kitaplarıdır. İlk öğretim düzeyinde siyasal kavramları en çok içeren ders kitabı ise Sosyal Bilgiler ders kitabıdır. Bu çalışmada ilköğretim 7. Sınıf ders programında 2005 yılında yapılan müfredat değişikliği üzerinde durulmuş, yapılan değişikliklerin bireyin siyasal sosyalleşmesi açısından ne anlama geldiği incelenmiştir.

ABSTRACT

Political socialization phenomena mean that individuals affected by political values, rules and behavior patterns of the society where he/she lives in. One of the most important institutions playing a role in the individual's political socialization process is the school. Besides physical and social environment, textbooks are one of the factors affecting student's political socialization in the school. Among the textbooks, the social science textbook mentions political phenomena mostly. This study focuses on the changes on the social science curriculum of primary school 7th grade and analyzes consequences of the changes in terms of individual's political socialization.

Sosyalleşme, Siyasal Sosyalleşme, eğitim, ders materyali, ders kitabı
Socialization, political socialization, education, course material, course book

* Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, cembaltaci@gmail.com

** Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, meyremtuna@sdu.edu.tr

GİRİŞ

Sosyalleşme yaşam boyu süren bir öğrenme sürecidir. Sosyalleşme süreci, çocuğun ilk doğduğu andan itibaren başlar ve ömür boyu devam eder. Sosyalleşme sürecinde aile, okul, toplumsal gruplar ve kitle iletişim araçları aracılığıyla toplumun değerleri içselleştirilir. Siyasal sosyalleşme kavramı da aile, okul, toplumsal gruplar ve kitle iletişim araçları aracılığı ile yaşam boyu süren bir öğrenme sürecini ifade eder. Siyasal sosyalleşme sürecinde ise birey, yaşadığı toplumun siyasal sistemi ile ilgili görüş, davranış ve bilgiler edinmekte ve yaşadığı toplumun siyasal değerlerini öğrenmekte ve ona uyum sağlamaya çalışmaktadır.

Bireyin siyasal sosyalleşmesini etkileyen faktörlerden biri okuldur. Öğrencilerin eğitim ve öğretiminde kullanılan ders materyalleri ise okulun siyasal sosyalleştirme fonksiyonunun önemli bir yönünü oluşturmaktadır.

Türkiye’de ilköğretim okullarında okutulan sosyal bilgiler kitapları siyasal sosyalleşme fonksiyonu açısından diğer kitaplardan daha etkilidir. Çünkü bu kitaplar öğrencilerin devlet, demokrasi, vatandaşlık gibi siyasal kavramlarla en çok karşılaştıkları kitaplardır.

Son yıllarda demokratikleşme yönünde önemli adımların atıldığı Türkiye’de ders kitaplarında da paralel bir gelişmenin olup olmadığı araştırılması gereken önemli bir konudur. Bu düşünceden hareketle çalışmada, Türkiye’de ilköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında 2005 yılında yapılan müfredat değişikliği ele alınmış ve bu değişikliğin demokratik bir siyasal sosyalleşme anlayışına doğru bir evrilme olup olmadığı sorgulanmıştır.

1. SOSYALLEŞME KAVRAMI

Sosyalleşme, bir sosyal olgu olarak ferdin doğuştan itibaren toplumun üyeliğini kazanmasında belli aşamalardan geçerek kendinden beklenen uygun rol ve ilgili normlardan haberdar olması olarak tanımlanabilir (Erkal, 2006:81).

Sosyalleşme yaşam boyu süren bir öğrenme sürecidir. İnsan, doğumundan ölümüne kadar sürekli bir sosyalleşme içerisinde. Kültürün nesilden nesile aktararak devam etmesinde sosyalleşmenin rolü büyüktür (Kağıtçıbaşı, 1999:344). Çünkü insan, aile, okul, akraba ve arkadaş çevresiyle içinde yaşadığı toplumun örf, adet ve geleneklerini öğrenmekte, o toplumun norm ve değerlerine uygun davranışlar sergilemeye çalışmaktadır.

Çocuğun eğitiminde aile, okul ve toplumsal çevre çok önemli ve etkili araçlardır. Bunların birisinden eksik eğitim alınması, insanın zayıf bir kişilik geliştirmesine neden olabilir. Çünkü eğitim açısından bu üç yapı birbirini tamamlayan fonksiyonlara sahiptir (Elmacıoğlu, 2002:138). Ayrıca sosyalleşme süreci içerisinde kitle iletişim araçlarının da etkisini görmezden gelemeyiz. Kitle iletişim araçları özellikle de televizyon, çocuğa çok farklı

kaynaklardan iletiler sunmakta ve çocuğun toplumsal kimliğinin biçimlenmesinde etkili olmaktadır (Küçükşengül Özkan, 1994:884).

Sosyalleşme, bireyin aile, okul, toplumsal çevre ve kitle iletişim araçlarıyla içinde bulunduğu toplumun kültürünü ve bu kültürün örf, adet, gelenek ve göreneklerini kendiliğinden öğrenme süreci olarak ifade edilebilir (Kağıtçıbaşı, 1990:64).

2. SİYASAL SOSYALLEŞME KAVRAMI

Siyaset kavramının kökeni, eski doğu uygarlıklarına dayanmakta ve devlet yönetimi anlamına gelmektedir. Batı dillerinde ise, siyaset kavramının karşılığı olarak politika kavramı olarak kullanılmaktadır (Çam, 2002:21-22). Siyasal sosyalleşme kavramı, siyasal kültürün bireylere aktarılması süreci olarak ifade edilmektedir. Hymann'a göre, siyasal sosyalleşme, çeşitli sosyalleştirme araçları aracılığı ile bireylerin toplumsal durumlarına uygun siyasal davranışların öğrenilmesidir (Sapiro, 2004:3). Bu kavram, toplumun sahip olduğu siyasal sisteme ilişkin değer, inanç, tutum ve davranışların yaygınlaştırılmasını ve toplum içerisinde yaşayan bireylere benimsetilmesini içermektedir (Bal, 2000:123). Siyasal sosyalleşme bireylerin, yaşadığı toplum içerisinde toplumsal değerleri ve siyasal tutumları öğrenmesidir (Wass, 2007:1).

Siyasal sosyalleşme, toplum ve siyasal sistem arasındaki karşılıklı etkileşimin bir sonucu olarak bireyin "siyasal insan" rolünü üstlenmesini ifade eder (Türküne, 2005:237). Siyasal sosyalleşme süreci içerisinde birey, aile, okul, toplumsal çevre ve kitle iletişim araçları aracılığı ile siyasal davranışları, yurttaşlık bilgisini ve siyasal katılımı öğrenmektedir (Öztürk, 2004:237).

Sosyalleşme bir süreci ifade etmektedir. Siyasal sosyalleşme de bu sürecin bir parçasıdır. Sosyalleşme sürecinde, toplumsal ve siyasal çevre ile birey arasında, hayat boyu süren, doğrudan ya da dolaylı etki ve tepki sonucunda bireyin siyasal sistemle ilgili görüş, davranış, tutum ve değerlerinin gelişmesi söz konusudur ki bu siyasal sosyalleşme olarak değerlendirilmektedir (Avcı, 2000:107). Kısaca siyasal sosyalleşme, herhangi bir toplumdaki siyasi inanç, davranış, tutum ve değerlerin birey tarafından benimsenmesi süreci olarak ifade edilebilir (Alkan, 1979:8).

3. SİYASAL SOSYALLEŞME SÜRECİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bireyler yaşamları boyunca bir siyasal sosyalleşme süreci içindedir. Bireyler toplum içinde hayatı boyunca çok farklı ortamlarda bulunur ve bu ortamlarda çok sayıda faktörün etkisi altında kalır. Bireyin siyasal sosyalleşmesine etki eden faktörlerin en önemlileri arasında aile, okul, toplumsal gruplar, kitle iletişim araçları sayılabilir.

3.1.Aile

Aile, anne, baba ve çocuklardan oluşan toplumsal bir kurumdur. Aile, yapı ve işlevleri zamanla değişmekle birlikte, insan neslinin devamını sağlayan, sosyalleşme sürecinin ilk ortaya çıktığı, üyelerinin duygusal olarak doyuma ulaştıkları, toplumun maddi ve manevi zenginliklerinin kuşaktan kuşağa aktarıldığı, biyolojik, psikolojik, ekonomik ve hukuksal işlevleri bulunan toplumsal kurumlardan biridir (Sayın, 1990:2). Bundan dolayı aile, nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, bireyleri sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin gibi fonksiyonların yerine getirildiği sosyal bir kurum olarak tanımlanabilir (Erkal, 2006:88).

Sosyalleşme sürecinde olduğu gibi siyasal sosyalleşme sürecinde de çocuklar, ilk olarak siyasi düşünce ve davranış kalıplarını ailede öğrenmeye başlarlar. Ailenin siyasetle ilgili ev içi konuşma ve tartışmaları, çocukların siyasi kimliklerinin şekillenmesinde etkili rol oynar. Örneğin, ailesiyle birlikte siyasi mitinglere veya toplantılara giden bir çocuk ile gitmeyen çocuk arasındaki siyasi sosyalleşme süreci aynı olmamaktadır. Çünkü bu tür toplantılara ya da mitinglere giden bir çocuk oradaki siyasi partinin işaretini ya da partinin sloganlarını öğrenmekte ve kendisi de bu tür eylemlerde bulunmaya çalışmaktadır (Özkul, 2006:127).

Ancak son yıllarda ailenin çocuğun sosyalleşmesi üzerindeki etkisi giderek azalırken okulun, toplumsal grupların ve özellikle de kitle iletişim araçlarının etkisinin arttığı görülmektedir (Kızıldağ, 2001:78). Bu durumun siyasal sosyalleşme açısından da geçerli olduğu, siyasal sosyalleşme sürecinde ailenin etkisinin giderek azaldığı diğer sosyalleşme araçlarının etkisinin arttığı düşünülebilir.

3.2.Okul

Okul, bütün toplumlarda sosyalleşmeyi sağlayan, çocuğun psiko-sosyal gelişimindeki beklentilerine cevap veren bir eğitim kurumudur. Resmi bir öğrenme kurumu olan okulun amacı, çocukların bilgi ve kültürlerini arttırmak, onların sosyal ve siyasal sistemin sürekliliğini sağlayan bireyler olarak yetişmelerini sağlamaktır (Öztürk, 2004:242).

Okulun fonksiyonlarında zamanla değişiklikler meydana gelmiş, çocuğun hayata hazırlanmasında ve sosyalleşmesindeki rolü ve önemi artmıştır. Eskiden okul sadece öğretmenler aracılığıyla bilgi veren bir eğitim kurumu iken, modern teknoloji, okul ve öğretmenin rolünü ve önemini daha da arttırmıştır. Çünkü öğretmen artık sadece bilgi aktaran bir kişi olmaktan çıkmış, öğrencilerine modern teknoloji ve yayın araçlarının türlerini tanıtan, öğrenimin stratejisini gösteren bir uzman haline gelmiştir (Bilgiseven, 1982:28–29).

Okul, aileden sonra çocuğun gelişimine yardımcı olan ve onun eğitim-öğretim sürecine girmesini sağlayan toplumsal bir kurumdur (Celkan, 1996:59). Devlet, okul aracılığıyla siyasal sistemin değerlerini vatandaşlarına benimsetmeye çalışmakta, toplumun değer yargılarını ve kurallarını içselleştirmektedir (Türküne, 2005:244). Denilebilir ki okulun başta gelen

sosyalleştirme işlevi, çocuğu eğitmek, geleceğe hazırlamak, sosyal bir miras olan kültürün, temel bilgi ve becerilerinin çocuklara aktarmaktır.

Çocukların siyasal bilinçlenmesinde önemli bir rol oynayan okul, aynı zamanda siyasi bir kurumdur. Temel eğitimin mecburi olduğu bütün demokratik ülkelerde okulun bir vatandaşlık bilinci yaratacak biçimde planlanması onun aynı zamanda bir siyasi sosyalleşme aracı olma özelliğini ön plana çıkarmaktadır (Türköne, 2005:244).

Okulun siyasal sosyalleştirme işlevini yerine getirmesinde rol oynayan en önemli araç ders kitaplarıdır. Ders kitapları aracılığıyla birçok siyasal kavram çocuklara aktarılır ve çocukların siyasal kural ve değerleri öğrenmeleri, belirli davranış kalıpları geliştirmeleri sağlanır.

Okulun ders dışı ortamının da siyasal sosyalleşme açısından önemli bir yeri bulunmaktadır. Okulun ders dışı ortamını iki şekilde ele alabiliriz. Bunlardan birincisi, okul tarafından oluşturulan ve siyasal toplumsallaşmayı sağlamayı amaçlayan ortamdır. Örneğin, törenler, resimler, bayraklar, anıtlar bu çerçevede ele alınabilir. İkincisi ise, okulda bulunan kişiler arasında doğan gruplaşmalar ve etkileşimler sonucunda ortaya çıkan ortamdır. Kahramanlık şarkıları, marşlar, tarihsel olayların resimleri, büst ve heykeller, tiyatro ve kültürel eylemler, her gün veya haftada bir söylenen ulusal marşlar ve anıtlar, okulun bilinçli girişimi ile oluşan siyasal ortamdır (Alkan, 1979:99).

3.3. Toplumsal Gruplar

Toplumsal grupları, sosyal sistemin küçültülmüş bir örneği olarak ele almak ve sosyal sistemin bir alt sistemi olarak değerlendirmek mümkündür. Toplumsal grup kavramıyla, yoğunluğu, büyüklüğü ve sayısı çok değişik olabilen, üyeleri arasında karşılıklı ilişki ve etkileşim bulunan insan toplulukları kastedilmektedir (Kaya, 2002:18-19).

Toplumsal grup, aralarında etkileşim bulunan, ortak duygu ve değerleri paylaşan, birbirlerinin varlığından haberdar olan ve kendilerini aynı gruba mensubiyet duygusuyla bağlı hisseden insan topluluğu anlamına gelir. Bu bakımdan toplumsal grupları, insanların ortak amaçlarını gerçekleştirmek için, aralarında belli bir işbirliği kurarak, karşılıklı ilişkiler sonucu oluşturdukları organizasyonlar şeklinde tanımlanabilir (Günay, 2003:258).

Çocukların ve gençlerin siyasal sosyalleşmesinde ailenin ve okulun dışında toplumsal grupların da önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Çünkü belirli bir yaştan itibaren çocuklar, kendi dünyalarına ait bir takım problemleri konuşmak ve paylaşmak için ailesinden çok akran gruplarına ihtiyaç duymaktadır (Gökçe, 1990:20). Çocuğun yaşı ilerledikçe, ailesinden daha çok arkadaşları ile siyasal konuları tartışma ya da konuşma eğiliminde olabilmektedir. Özellikle aile disiplininin hoşlanmayan çocuklar arkadaşlarının etkisine daha açıktır (Alkan, 1979:83).

Bireyler çocukluklarından itibaren hayatın her aşamasında arkadaş gruplarına girmektedir. Arkadaş çevresi, çocuğun siyasal sosyalleşmesinde önemli ilişkilerin yaşandığı toplumsal gruplardan birisidir. Arkadaş grubu, çocuğun hem kendi tercihleriyle karar vermesinde, hem de ailede edindiği

değer yargılarını test etmesinde önemli bir role sahiptir. Çocuk, arkadaş grubu içerisinde bir birey olduğunu hissetmekte, birlikte karar alarak ve ortak davranışlar geliştirerek grup bilinci oluşturmakta ve grup içerisinde dayanışmayı ve paylaşımcılığı öğrenmektedir (Türköne, 2005:245).

Ayrıca birey sadece çocukluk döneminde değil, okul döneminde, iş ortamında, siyasal faaliyet alanında, kültürel ve sportif aktiviteler gibi çeşitli ortamlarda da arkadaş edinmekte ve sürekli bir sosyalleşme içerisinde bulunmaktadır. Bu nedenle olgunluk ve yaşlılık dönemleri de arkadaş grubu tercihleri açısından önem taşımaktadır (Türköne, 2005:246). Dolayısıyla toplumsal gruplar bireylerin siyasal sosyalleşme süreçlerinde yaşamları boyunca etkili olmaktadır.

3.4.Kitle İletişim Araçları

Toplumsal gruplar gibi kitle iletişim araçları da yalnızca hayatın bir döneminde değil, hayat boyu bireyleri etkileyen bir faktördür. Kitle iletişim araçları haber verme, bilgilendirme, eğitime, eğlendirme gibi çok değişik işlevler üstlenen araçların geneline verilen isimdir. Sosyalleşmenin önemli bir aracı olan kitle iletişim araçları, insanları yönlendirme gibi toplumsal bir güce sahiptir (Sözen, 1997:43). Bu anlamda medya, toplumdaki sosyal ve siyasal olayların habercisi konumundadır.

Günümüzde medya, geniş kitlelerin davranışlarını etkileyen toplumsal araçlar haline gelmiştir. Kitle iletişim araçları, artık sadece eğitim aracı değil aynı zamanda bir propaganda aracı olarak da kullanılmaktadır (Tezcan, 1996:36). Bunun sonucu olarak bugün kitle iletişim araçlarının, insanların ne yiyeceği, nasıl giyineceği, ne şekilde yaşayacağı, kime veya hangi siyasi partilere oy vereceği gibi konularda gözardı edilemeyecek bir etkisinin olduğu açıktır.

Siyasal sosyalleşme çerçevesinde, toplumun siyasal kültürünün artırılmasında ya da toplumun bilgilendirilmesinde kitle iletişim araçları olarak radyo ve televizyonun çok büyük katkıları bulunmaktadır (Eroğlu, 1996:239). Kitle iletişim araçlarından özellikle de televizyon, siyasal simgelerin, siyasal partilerin ve kurumların sahip oldukları özelliklerinin öğrenilmesinde önemli bir sosyalleştirme aracıdır.

4. DERS MATERYALİNİN ÇOCUĞUN SİYASAL SOSYALLEŞMESİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Bireyin sosyalleşmesini etkileyen en önemli kurumlardan biri aile, diğeri ise okuldur. İçinde yaşanan toplumun dünya görüşünü, inançlarını, siyasal değerlerini, kısaca kültürünü, birey ilk önce ailede kazanmaya başlamaktadır. Ailede edindiği birikimlerle okula başlayan çocuk günün önemli bir bölümünü arkadaşları ve öğretmenleri ile etkileşim içinde geçirmektedir. Okulda edinilen bilgiler, çocuğun hem bireysel hem de sosyal yönden gelişerek topluma uyum sağlayabilecek kişilik geliştirmesine yardımcı olmaktadır (Gözütok, 1995:15).

Okullarda okutulan teorik ve uygulamalı dersler ile bu derslerin işlenmesinde seçilen yöntemler çocuğun sosyalleşmesinde önemli bir yer tutar. Örneğin birlikte çalışma, problem çözme, tartışma yöntemleri çocukların bir yandan sorumluluk duygusunu geliştirirken diğer yandan da onlarda katılma, hoşgörü, başkalarına saygı ve uzlaşma davranışlarının gelişmesine de katkı sağlar (Gözütok, 1995:27).

ABD’de çocuklar, yurttaşlık haklarına ilişkin bilgileri ilköğretim çağlarında edinmekte, siyasi etkinlik duygularının gelişmesinde bu bilgiler önemli rol oynamaktadır. ABD’de ders kitapları üzerine yapılan incelemelerde, teorik bilgiye çok az yer verildiği, daha çok vatan sevgisi ve vatana bağlılık duygularının geliştirilmesine çalışıldığı görülmüştür. Ancak çocuklara, siyasi düzen ile ilgili olarak, son derece yüzeysel ve gerçek dışı bilgiler aktarıldığı anlaşılmıştır (Alkan, 1979:103-104).

İlköğretim düzeyinde okutulan Sosyal Bilgiler dersi, toplumun kültürel mirasını, onun yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamlarına etkilerini, insanların sosyal ve fiziki çevreleriyle olan ilişkilerini çocuklara aktarmayı esas alan bir derstir (Güngördü, 2002:130). Sosyal Bilgiler dersinde diğer derslere göre daha yoğun bir biçimde siyasi konu ve kavramlar yer alır ve çocuklar genellikle bu kavramların ne anlama geldiğini ilk kez bu derste öğrenirler.

Siyasal sosyalleşme açısından yurttaşlık bilgisi ya da sosyal bilgiler gibi siyasi konuların yer aldığı kitaplar çocuklar üzerinde kitle iletişim araçlarından daha fazla etkili olur. Ancak bu kitaplardan öğrenilenlerle televizyonda görülen siyasi olayların çelişmesi durumunda çocuklar ikilem içine düşerek siyasi yönden yabancılaşmaktadırlar (Öztürk, 2004:243).

5. TÜRKİYE’DE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ

Toplumdaki bireylere belirli amaçlar doğrultusunda bilgi, tutum ve davranış kazandırma faaliyetleri yürüten eğitim kurumları, toplumu biçimlendiren ve siyasi rejimlerin varlığını devam ettirmeye çalışan en etkili toplumsal kurumlardır (Sitembölükbaşı, 2001:28-29). Eğitim toplumun yaratıcı gücünü ve verimini artıran, insanlara bilinçli hareket etme imkânı veren, toplumda kişilere kabiliyetlerine göre yetişme imkânı sağlayan en etkili sosyalleştirme araçlarından biridir (Güler, 2004:106).

Eğitimde Sosyal Bilgiler resmi olarak ilk kez 1916 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde, orta dereceli okulların programlarını yeniden düzenlemekle görevli olan bir komite tarafından kullanılmıştır (Güngördü, 2002:130-131). Devlet, millet, yurttaşlık gibi siyasi kavramların yer aldığı dersler Türkiye’de Malumat-ı Medeniye (1922), Malumat-ı Vataniye (1924), Yurt Bilgisi (1926), Yurttaşlık Bilgisi (1948) isimleri altında yer almış 1962 yılında Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi dersleri Toplum ve Ülke İncelemeleri adı altında birleştirilmiş, 1968 yılında ise dersin adı Sosyal Bilgiler olarak değiştirilmiştir (Keskin, 2009:116-125).

Sosyal Bilgiler dersinin okullarda ilk olarak okutulmaya başlandığı yıllarda, bazı çevrelerde, dersin niteliği konusunda farklı anlayışlar ortaya çıkmıştır. Bazıları Sosyal Bilgileri yalnızca Yurttaşlık Bilgisi anlamında kullanmış, bazıları Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisinin birleştirilmesi olarak düşünmüş, bazıları da insan topluluklarının yönetimine ait bilgiler olarak görmüştür. Ancak bu görüşler içerisinde en yaygın olanı Sosyal Bilgileri, Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi konularının birleştirilmesi olarak gören yaklaşım olmuştur (Güngördü, 2002:130-131). Günümüzde de Sosyal Bilgiler dersi Tarih, Coğrafya, Yurttaşlık Bilgisi derslerinin birleşmesi olarak kabul edilmekte ve ilköğretim okullarının 4. sınıfında okutulmaya başlatılmakta ve 8. sınıfta sona ermektedir (Binbaşıoğlu, 2005:548).

6. TÜRKİYE'DE 2005 YILINDA YAPILAN MÜFREDAT DEĞİŞİKLİĞİ

Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 2004 yılında bazı pilot illerde yeni bir eğitim programı uygulanmaya başlanmış, bu program 2005 yılında da tüm okullara genelleştirilmiştir. Bu çerçevede 2005-2008 yılları arasında ilköğretim için yeni ders kitapları hazırlanmıştır. İlköğretim Sosyal Bilgiler (6 ve 7. Sınıflar) dersi öğretim programı'nın 7. Sınıfına ait kısmında yapılan değişiklik Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı tarafından 30.06.2005 tarih ve 188 sayılı kararı ile kabul edilmiş, kararda programın 2006-2007 Öğretim yılında belirlenen okullarda pilot olarak uygulanmasına karar verilmiştir (MEB, 2005:486).

Eğitim reformu kapsamında ders programlarında yapılan değişikliklerle çağın gerektirdiği temel bilgi, beceri ve değerlerle donanmış, sosyal bilimlere ait kavram ve yöntemleri kullanan, etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen, demokratik değerlere ve insan haklarına saygılı Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları yetiştirmek amaçlanmıştır. İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının değiştirilme amaçları da, çocukların yaratıcılığını, eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme gibi becerilerini geliştirmesi ve Sosyal Bilgiler konularının öğrencilerin yaş ve gelişim düzeylerine uygun, merak ve ilgilerini giderecek şekle getirilmesi olarak ifade edilmiştir (MEB:2008).

Yeni müfredat ve buna uygun hazırlanan ders kitapları pasif yurttaştan aktif yurttaş geçmeyi hedeflemiştir. Sabancı Üniversitesi bünyesinde oluşturulan bir komisyon yeni programı incelemiş ve düzgün uygulanması durumunda aktif, katılımcı yeni bir yurttaş tipinin oluşumuna hizmet edeceğini açıklamıştır (Radikal:22.06.2005).

7. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

İçerik analizi teknikleri, bir söylemi anlamada ve yorumlamada, öznel etkenlerden kurtulmayı sağlamak amacıyla taşımaktadır. Okuyucunun bilgisine, sezgisine, tutumlarına ve değerlerine bağlı olarak yapılmış yorumuna karşı, nesnel okuma ilkeleri getirmektedir. Dolayısıyla içerik

analizi, mesajda, bireyi görünmeden etkileyen öğelerin belirlenmesine yönelik ikinci bir okumadır (Bilgin, 2006:1).

İçerik analizinin amacı, araştırma sorusu doğrultusunda metinlerin içerikleri hakkında sistematik veriler elde etmek ve bu verilerden hareketle çıkarımlarda bulunmaktır (Gökçe, 2006:23). Bilgin’e göre, içerik analizi, çok çeşitli söylemlere uygulanan birtakım metodolojik araç ve tekniklerin bütünü olarak tanımlanabilir. İçerik analizi adı altında toplanan bu araç ve teknikler, her şeyden önce kontrollü bir yorum çabası olarak ve genelden özele dayalı bir okuma aracı olarak nitelendirilebilirler. Söz konusu okuma, sınırları belirlenmiş söylem örneklerinin çözümlenmesi esasına dayanmaktadır (Bilgin, 2006:1).

Bu araştırmada nitel araştırma yönteminin veri toplama ve değerlendirme tekniklerinden biri olan, içerik analizi tekniği kullanılmıştır. İlköğretim okullarında yapılan ders programı değişikliği çalışmanın odak noktasıdır. Çalışmada 2005 öncesinde yürürlükte olan Sosyal Bilgiler 7. Sınıf ders kitabı (Saralioğlu, 2004) ile program değişikliğinden sonra hazırlanan Sosyal Bilgiler 7. Sınıf ders kitabı (Polat vd., 2007) karşılaştırılmıştır. Bu şekilde öğrenci merkezli ve katılımcı nitelikte olduğu ileri sürülen yeni müfredatın siyasal sosyalleşme açısından öğrencilerin demokratik eğilimler kazanmasına ne ölçüde katkı sağlayacağı tesbit edilmeye çalışılmıştır.

7.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim okullarının ikinci kademesinde okutulan 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının yeni müfredat ile eski müfredatı arasında siyasal kavramlar bakımından farklı olup olmadığını tespit etmektir.

7.2. Araştırmanın Problemi

Türk eğitim sisteminde yapılan değişikliklere bağlı olarak okulda verilen ders kitaplarından biri olan “Sosyal Bilgiler” ders kitabındaki yeni müfredat değişikliği eski müfredata göre daha demokratik bir eğitim anlayışı içermekte midir?

Alt Problemler

1. İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının çocukların siyasal sosyalleşmesi üzerindeki etkisi nedir?
2. İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında eski müfredat ile yeni müfredat arasında temel farklar nelerdir?
3. Sosyal Bilgiler kitabında yapılan müfredat değişikliği otoriter ve demokratik kavramlar açısından ne tür farklılıklar içermektedir?

8. ARAŞTIRMA VERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu çalışmada, ilköğretim okullarında okutulan 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı incelenmeye çalışılmıştır. Eski müfredat ve yeni

müfredata göre hazırlanmış Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki ünitelerin fiziki özellikleri (ünitelerin görsellikleri), kitapların üslubu, ünitelerin içeriği ve ünitelerde kullanılan siyasal kavramlar ele alınarak karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır.

8.1. Kitapların Genel Özellikleri

Eski ve yeni müfredata göre hazırlanmış ders kitapları önce fiziksel özellikler, üslup ve içerdiği konular gibi genel nitelikleri açısından karşılaştırılmıştır.

8.1.1.Fiziki Özellikler

Yeni müfredata göre hazırlanmış Sosyal Bilgiler ders kitabı eski müfredata göre görsel olarak daha ilgi çekici ve çok renkli tasarlanmıştır. Yeni müfredata göre hazırlanmış ders kitabında konular daha güncel fotoğraflarla, karikatürlerle ve çeşitli resimlerle anlatılmaya çalışılmıştır. Buna karşılık eski müfredata göre hazırlanmış ders kitaplarında konular daha çok tarihi resimlerle desteklenmiştir.

8.1.2.Kitapların Üslubu

Yeni müfredata göre hazırlanmış Sosyal Bilgiler ders kitabı eski müfredata göre üslup olarak daha akıcı bir dille yazılmış ve yazar öğrencilere metinle ilgili düşünce ve görüşlerini sorarak öğrenciyi düşünmeye ve düşüncelerini ifade etmesine yardımcı olmaya çalışmıştır.

8.1.3.Ünitelerin İçeriği

Eski müfredata göre okutulan 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında 7 ünite vardır. Bu üniteler aşağıdaki başlıkları taşımaktadır:

1.Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri 2.İstanbul'un Fethi ve Sonrası 3.Avrupa'da Yenilikler 4.17. ve 18. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti 5.19. ve 20. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti 6.Osmanlı Kültür ve Uygarlığı 7.Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası

Buna karşılık yeni müfredata göre okutulan 7. sınıf Sosyal Bilgiler kitabındaki ünite başlıkları şunlardan oluşmaktadır:

1.İletişim ve İnsan İlişkileri 2.Ülkemizde Nüfus 3.Türk Tarihinde Yolculuk 3.Zaman İçinde Bilim 4.ekonomi ve Sosyal Hayat 5.Yaşayan Demokrasi 6.Ülkeler Arası Köprüler

Görüldüğü gibi eski müfredattaki ünite konularıyla yeni müfredattaki konular arasında çok sayıda farklılık vardır. Eski müfredattaki ünite başlıkları tarihi konuları içermesine karşılık yeni müfredattaki konu başlıkları Türk toplum yapısını ve Türk toplumunun sosyo-kültürel özelliklerini ve güncel konuları içermektedir.

Yeni müfredatta konular eski müfredata göre öğrencileri araştırmaya yönlendirmekte, bireysel ya da grup çalışmalarıyla araştırarak, tartışarak öğrencilerin öğrenmelerini sağlamaya çalışmaktadır.

Eski müfredatta her bölüme başlamadan önce konularla ilgili olarak hazırlık çalışmaları yer almaktadır. Bu hazırlık çalışmalarında öğrencilere konu ile ilgili bilgiler sorulmakta ve böylece öğrencilerin derse çalışarak gelmeleri teşvik edilmektedir. Bölüm sonlarında ise öğrendikleriyle ilgili değerlendirme soruları ve test soruları yer almaktadır. Yeni müfredattaki Sosyal Bilgiler kitabında ise eski müfredata benzer hazırlık çalışmaları yapılmaktadır. Ancak bölümlerin okutulmasına başlanmadan önce okutulacak olan konu başlıkları ile ilgili belirli gün ve haftalar hakkında bilgi verilmekte ve ünitenin değerlendirmesi yapılarak öğrencilere hatırlatma amaçlı öğrendikleriyle ilgili kısa cevaplı sorular, boşluk tamamlamalı sorular, doğru-yanlış seçenekli sorular, eşleştirme soruları sorulmaktadır. Yeni müfredata göre okutulan Sosyal Bilgiler ders kitabıyla öğrenciler, konuyla ilgili grafik, poster ve afiş hazırlama, rapor yazma gibi işlemler yaptırılarak analitik ve eleştirel düşünmeye ve bunları yorumlamaya yönlendirilmektedir.

8.2.Kitaplarda Ele Alınan Siyasal Kavramlar

Siyasal Sosyalleşme süreci içerisindeki çocuklar, siyasal kültürün onlara aktarılması yoluyla toplumun sahip olduğu siyasal sisteme ilişkin değer, inanç, tutum ve davranışları öğrenir ve benimserler. Siyasal kültürün aktarılması sürecinde ders kitaplarının çok önemli bir yeri vardır.

Bu çalışmada ilköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının eski ve yeni müfredata göre incelenirken özellikle 10 tane siyasal kavram üzerinde durulmuştur. Bunlar demokrasi, seçim, devlet, hükümet, egemenlik, eşitlik, özgürlük, parti, katılma ve kamuoyu kavramlarıdır. Aşağıda bu kavramların kitapta kaç kez tekrarlandığı verilmiştir.

Tablo 1: 2005 öncesi ve sonrasında hazırlanan Sosyal Bilgiler ders kitaplarında bulunan siyasal kavramlar

Ele Alınan Kavramlar	Eski Müfredat (Adet)	Yeni Müfredat (Adet)
Hükümet	3	31
Egemenlik	3	22
Kamuoyu	-	22
Seçim	2	21
Katılma	6	18
Özgürlük	11	16
Demokrasi	3	10
Parti	1	6
Eşitlik	5	5
Ara Toplam	34	151
Devlet	551	429
Toplam	585	580

Tablo eski ve yeni müfredata göre hazırlanmış bulunan *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7* kitapları (Saralioğlu, 2004), (Polat vd., 2007) taranarak oluşturulmuştur.

Tablo incelendiğinde dikkat çeken ilk kavram “devlet”tir. Devlet kavramı her iki müfredatta da kitaplarda en çok geçen kavramdır. Bu geçmişten beri devletçi bir geleneğe sahip olan ülkemizde şaşırtıcı bir durum değildir. Devlet kavramının eski müfredatta 551, yeni müfredatta 429 kez tekrarlanmıştır. Diğer kavramlar ise daha az tekrarlanmıştır. Oransal olarak bakıldığında eski müfredatta devlet kavramının tekrarlanma sayısı diğer kavramların toplamının yaklaşık 16 katıdır. Yeni müfredatta göre hazırlanmış olan kitapta ise devlet kavramı diğer kavramların toplamının 3 katı oranında tekrarlanmıştır. Diğer kavramlarla olan oranına bakıldığında devlet kavramı eski müfredatta oransal olarak yeni müfredatın 5 katı tekrarlanmıştır. Dolayısıyla her iki müfredatta da devletçi zihniyetin izleri görülmekle birlikte yeni müfredatta diğer siyasal kavramların da oransal olarak önemli ölçüde arttığı görülmektedir.

Devlet kavramı sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmelerle birlikte farklı anlamlar kazanmakta ve ideolojik yapıya göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Her ülkede olduğu gibi Türkiye’de de devlet kavramının ve devlet yapısının, bireye öğretilmesi sürecinde çeşitli sosyalleştirme araçları kullanılmaktadır. Okul da bu aşamada önemli sosyalleştirme araçlarından bir tanesidir. Çünkü birey içinde bulunduğu toplumun siyasal kültürünü yani toplumun sahip olduğu siyasal sistem ile ilgili bilgileri okulda ders materyalleri ve öğretmenleri vasıtasıyla öğrenmektedir.

Eski müfredatta göre okutulan ‘Sosyal Bilgiler’ ders kitaplarında çocuğa daha çok Türk toplumunun tarihi geçmişi ve Türk toplum yapısı ile ilgili bilgiler öğretilmek istenmiştir. Bu ders materyalinde, “18. yüzyılda, Osmanlı Devleti’nin bilim, teknik ve askerlik gibi alanlarda Avrupa’dan geri kaldığı kesin olarak anlaşıldı.”, “Osmanlı Devleti, yönetim bakımından eyaletlere bölünmüştü.”, “Atatürk, ilke ve inkılapları doğrultusunda çağdaş bir devlet yarattı.”, “Türkiye Cumhuriyeti, bölgesinin en demokratik, laik ve saygın bir devleti haline geldi.”, “Türkiye Cumhuriyeti laik bir devlettir.”, “Türkiye’nin coğrafi konumu, eğitilmiş insanı, askerî ve ekonomik gücü, bazı devletleri rahatsız etmektedir.” gibi ifadelerde de belirtildiği üzere bireyi arka plana iten ve devleti her şeyin önünde tutan devlet merkezli bir anlayış dikkat çekmektedir. Bu bağlamda eski müfredatta ‘devlet’ kavramının daha çok kullanılmasında Osmanlı’dan bu yana Türk toplumunun siyasal sisteminin geleneksel yönetim yapısı üzerine kurulu olması etkili olmuştur. Bu ifadelerde devlet merkezli, bürokratik yönetim geleneği ön plana çıkmaktadır. Çünkü devlet, eğitim kurumları aracılığı ile bireylere toplumun siyasi sistemini öğretmeye çalışmakta ve bireylerde vatandaşlık bilinci oluşturmayı amaçlamaktadır.

Buna karşılık, yeni müfredatta göre hazırlanmış ders kitabında kullanılan ‘devlet’ kavramına baktığımızda ise “Devlet, vatandaşlarının ihtiyaç duyduğu eğitim kurumlarını açmakla yükümlüdür.”, “Devlet kaynaklarıyla vatandaş katkılarının birleşmesi, ülkemizin çağdaş eğitim kurumlarının sayısını ve niteliğini artıracaktır.”, “Eğitim ve öğretim, Atatürk ilkeleri ve inkılapları doğrultusunda, çağdaş bilim ve esaslarına göre devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Bu esaslara aykırı eğitim ve öğretim

yerleri açılmaz.”, “Vatandaşlarına iş ve eğitim imkânı sağlayan devlet, aynı zamanda çalışanlara sosyal olanaklar sağlamakla da yükümlüdür.”, “I. Meşrutiyet’le Osmanlı Devleti, ilk anayasasına kavuştu ve ülke sorunlarını görüşüp karara bağlayacak bir meclis açıldı.”, “Osmanlı Devleti’nde farklı ırk ve dinden insanların bir arada yüzyıllar boyunca yaşaması, Osmanlı toplumunda hoşgörünün bir göstergesidir.”, “Osmanlı Devleti’nde özellikle 19. yüzyıldaki ıslahat hareketleri sonucu ortaya çıkan kurumlar, toplumsal ve ekonomik değişimi gösterir.”, “Osmanlı Devleti’nde toprağın sahibi devlet İdi.”, “Büyük Millet Meclisini açarak modern Türkiye’nin temellerini atan Atatürk, millî egemenlik ilkesini, devletin temel öğelerinden biri hâline getirmiştir.”, “29 Ekim 1923’te Cumhuriyet ilan edilerek yeni Türk devletinin yönetim anlayışı da belirlenmiştir.”, “Türk milleti, halk yönetimi olan cumhuriyetle yönetilen bir devlettir. Türk devleti laikdir.”, gibi ifadeler kullanılmıştır.

Bu ifadelere bakıldığında yeni müfredatta devlet kavramı biraz daha arka plana çekilmiş ve bireyi ön plana çıkararak, daha fazla demokratik değerlerin hâkim olduğu bir anlayış sergilenmiştir. Bunun nedeni o dönemin siyasal ve yönetsel yapısının dünyada yaşanan hızlı ve çok yönlü değişim sonucunda devletin yapısında ve kurumlarında değişikliğe gidilmesi olmuştur. Bu çok yönlü ve hızlı değişim sonucunda devletin işlevlerinin değişmesiyle birlikte bürokratik yapıda ve yönetim anlayışında yeniden yapılanma sürecine girilmiştir.

Ancak yukarıdaki sayılardan anlaşılacağı üzere Türkiye’deki siyasal ve yönetsel yapı devlet merkezli anlayıştan tamamen kopmamıştır. Hala devlet kavramı diğer siyasal kavramların toplamının yaklaşık üç katıdır. Bu da göstermektedir ki yaşanan demoktikleşme sürecine paralel olarak devlet, bireye hizmet eden bir kurum konumuna getirilmeye çalışılmış ancak yine de devlet diğer tüm kavramların önünde yer almıştır.

Devlet dışındaki kavramların kitaplarda tekrarlanma sayısına baktığımızda, tüm kavramların yeni kitapta eski kitaba göre daha fazla geçtiğini, hatta birkaç kat fazla olduğunu görmekteyiz. Yalnızca “eşitlik” kavramı her iki kitapta da eşit sayıda yer almıştır.

Demokratik bakış açısının bir göstergesi sayılabilecek olan “demokrasi” kavramı ele alındığında kavramın eski müfredatta 3, yeni müfredatta ise 10 kez, yani yaklaşık üç katı geçtiği görülmektedir. Bu dahi tek başına, çocuklara yeni ders kitabının eskisine göre daha demokratik bir bakış açısı kazandırmayı amaçladığını düşündürülebilir. Demokrasi kavramı eski müfredatta “Türkiye, özgürlüğe ve demokrasiye bağlı Batı Bloku’nun askerî kanadı olan NATO’da yer almaktadır.”, “Türkiye, demokrasiyi ve barışı sağlama çabası içerisinde olan kuruluşlar ve devletler için vazgeçilmez bir müttefikler.”, “Osmanlı Devleti’nde bazı yenilikler yapıldı. Tanzimat Fermanı, Islahat Fermanı, I. ve II. Meşrutiyet bu yeni fikirlerin ürünüydü. Bütün bu gelişmeleri Türk milletinin demokrasiye geçişi yolunda önemli birer başlangıç oldu.” şeklinde yer almaktadır. Yeni müfredatta ise “Yaşayan Demokrasi”, “İnsan Hakları ve Demokrasi Haftası”, “20. yüzyılda demokrasinin gelişmesiyle yönetim anlayışı da gelişmiştir.”, “Demokrasi ilkelerinin esas olduğu ülkemiz gibi ülkelerde yasalar, meclis tarafından çıkarılır.”, “Devletin

yönetiminin daha etkin ve sağlam olmasının yolu demokrasinin iyi işlemesi ile mümkündür. Bunda da en önemli kişiler vatandaşlardır.”, “Demokrasi ilkesinin en çağdaş ve mantıkî uygulamasını sağlayan hükümet şekli cumhuriyettir.” şeklinde ifade edilmiştir. Yeni müfredatta kullanılan bu gibi ifadelerin çocuklarda demokrasiye karşı daha olumlu bir bakışın gelişmesine yol açmasını beklemek doğaldır. Yeni müfredattaki ifadeler vatandaşların daha katılımcı olduğu bir demokratik rejimi ifade etmektedir. Demokrasi ile ilgili olarak bu ders materyalinde öğrendikleri sayesinde çocukların, içinde buldukları ortamı, okulda ve okul dışındaki faaliyetlerde karşılaştıkları olay ve durumları demokratik bir bakış açısıyla değerlendirmeleri beklenir.

Ayrıca demokrasi kavramının yanısıra seçim, özgürlük, kamuoyu ve katılma gibi kavramlar da önemlidir. Çünkü bu kavramlar demokrasinin olmazsa olmaz unsurlarındandır. Demokrasi, seçim, hükümet, parti, eşitlik, egemenlik, katılım, kamuoyu gibi kavramlar ile siyasi sosyalleşme süreci içerisindeki çocuklara Türk toplumunun geçirmiş olduğu tarihsel süreçleri ve bu kavramların günümüz Türkiye’sindeki yeri aktarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca demokrasinin önemli ilkelerinden biri olan katılım, kamuoyu gibi kavramlar kullanılarak katılımın önemine vurgu yapılmaktadır. Çocuklar yeni müfredat ile okutulan ders materyali aracılığıyla duygu ve düşüncelerini rahatça ifade etmenin yanında tartışma konularına katılabilme imkanı bulabilmektedir. Bu da sosyalleşme sürecindeki çocukların kişisel gelişimine olumlu etki yapmakta ve çocukların kendi duygu ve düşüncelerini açıklamalarına imkan vererek kendilerine olan güvenlerinin artmasına yardımcı olmaktadır.

SONUÇ

Sosyalleşme, toplumun sahip olduğu ilgili norm ve kuralların bireye öğretilmesi sürecidir. Çocuk ilk olarak ailede sosyalleşir ve daha sonra bu sosyalleşme adı verilen bu süreç de okul, toplumsal çevre ve kitle iletişim araçları vasıtasıyla bireyin ölümüne kadar devam eder.

Bireyin siyasal kimliğinin oluşması da tıpkı sosyalleşme süreci gibidir. Siyasal sosyalleşme sürecinde çocuk, sosyalleşme sürecinde olduğu gibi aile, okul, toplumsal çevre ve kitle iletişim araçları aracılığı ile siyasal değer, kural ve davranış kalıplarını benimsemekte, bu süreç yaşam boyu devam etmektedir.

Çocuğun okuldaki siyasal sosyalleşme süreci üzerinde etkili olan en etkili faktörlerden biri ders materyalidir. Türkiye’de okullarda okutulan derslerden biri olan Sosyal Bilgiler dersi öğrencilerin siyasal kültürü öğrenmesinde büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda ilköğretim okullarının ikinci kademesinde okuyan 7. sınıf öğrencilerinin “Sosyal Bilgiler” adlı ders kitabının yeni müfredat ile eski müfredatı arasında siyasal kavramlar bakımından bir karşılaştırma yapıldığında önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

İlköğretim 7. sınıf Sosyal Bilgiler kitabında eski müfredat ile yeni müfredat arasında temel farklar bulunmaktadır. İlköğretim 7. sınıf Sosyal

Bilgiler ders kitapların genel özellikleri yani fiziki özellikleri, üslupları ve ünitelerin içeriği ile ele alınan siyasal kavramlar açısından eski ve yeni müfredatta önemli farklılıklar bulunmaktadır. Yeni müfredatla hazırlanmış ders materyali eski müfredatla hazırlanmış ders materyaline göre daha demokratik kavramlar içermekte ve günceli yakalamak adına çeşitli resimlerle zenginleştirilerek çocukların daha demokratik, daha katılımcı bireyler olarak yetişmelerine yardımcı olacak tarzdadır.

Yeni müfredata göre hazırlanmış ders kitabında, konular daha güncel ve çeşitli resimlerle anlatılmaya çalışılırken; eski müfredata göre hazırlanmış ders kitaplarında konular daha çok tarihi resimlerle anlatılmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte yeni müfredata göre hazırlanmış Sosyal Bilgiler ders kitabı eski müfredattaki ders kitabına göre üslup olarak daha akıcı bir dille yazılmıştır. Ayrıca kitapta öğrencinin düşünme ve düşündüklerini ifade etmesine yardımcı olmak için konu ile ilgili çeşitli araştırma ve tartışma konularına yer verilmiştir.

Sosyal Bilgiler kitapları, ele alınan siyasal kavramlar açısından değerlendirildiğinde, eski müfredat ile yeni müfredat arasında demokratik kavramlar açısından farklılıklar içerdiği görülmektedir. Yeni müfredatta demokrasi, seçim, hükümet, egemenlik, özgürlük, parti, katılma ve kamuoyu gibi kavramlar daha çok ele alınırken; eski müfredatta devlet kavramı daha çok kullanılmaktadır. Eski müfredatta devlet merkezli bir anlayış ön plana çıkarken, yeni müfredatta demokratik kavramların daha çok ele alındığı birey merkezli bir anlayış ön plana çıkmıştır.

Buna göre, Türk eğitim sisteminde yapılan değişikliklere bağlı olarak, okullarda okutulan ders kitaplarından “Sosyal Bilgiler” ders kitabında yeni müfredat değişikliğiyle daha fazla demokratik bir eğitim verme amacı güdüldüğü görülmüştür. Aynı zamanda bu ders programı değişikliği ile öğrencilerin etkin, üretken, araştırmacı, eleştirel düşünen bireyler olması hedeflenmiş ve bu amaç doğrultusunda öğrencilerin yeteneklerini ön plana çıkaran bir yaklaşım benimsenmiştir.

Sonuç olarak yeni müfredata göre hazırlanmış 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında konular daha demokratik değerlerle donanmıştır. Bu ders materyali içerisinde öğrencilerin içinde yaşadığı toplumun tarihini, kültürünü, sosyo-ekonomik durumunu, siyasal yapısını anlatan, katılımcı, aktif, düşüncelerini özgürce ifade edebilen bireyler yetiştirmeyi amaçlayan, öğrenciyi araştırmaya yönelterek bilgiye ulaşmasını sağlayan, düşünme, sorgulama ve yorum yapma yeteneğini geliştiren, uygulamaya yönelik, yaşadığı toplum ile ilgili güncel konular yer almakta ve bu da öğrencilerin siyasal sosyalleşme sürecine katkıda bulunmaktadır.

Demokratik rejimlerin en büyük güvencesi demokrasi bilincine ve demokratik siyasal eğilimlere sahip yurttaşların toplumun çoğunluğunu oluşturmasıdır. Demokratik ya da otoriter eğilimlerin oluşumunda aileden sonra, ilk ve orta dereceli okullarda verilen eğitimin önemli bir payı olduğu düşünülürse bu okullarda okutulan, özellikle sosyal içerikli kitapların demokratik bir bakış açısıyla gözden geçirilerek analiz edilmesi ve

geliştirilmesi demokrasinin sağlıklı bir şekilde işlemesi açısından büyük bir öneme sahiptir.

KAYNAKÇA

1. ALKAN, Türker (1979), *Siyasal Toplumsallaşma*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.
2. AVCI, Nazmi (2000), *Türkiye’de Modernleşme Açısından Din Kültür Siyaset (1839–1960)*, Pınar Yayınları, Birinci Basım, İstanbul.
3. BAL, Hüseyin (2000), *İletişim Sosyolojisi*, Isparta.
4. BİLGİN, Nuri (2006), *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi: Teknikler ve Örnek Çalışmalar*, Siyasal Kitabevi, 2.Baskı, Ankara.
5. BİLGİSEVEN, Amiran Kurtkan (1982), *İktisat Sosyolojisi Açısından Eğitim Yolu İle Kalkınmanın Esasları*, 3. Baskı, Divan Yayınları, İstanbul.
6. BİNBAŞIOĞLU, Cavit (2005), *Türk Eğitim Düşüncesi Tarihi*, Anı Yayıncılık, Ankara.
7. CELKAN, Hikmet Yıldırım (2000), *Eğitim Sosyolojisi*, 4. Baskı, A.Ü.E.F. Basımevi, Erzurum.
8. ÇAM, Esat (2002), *Siyaset Bilimine Giriş*, Der Yayınları, 8. Basım, İstanbul.
9. ELMACIOĞLU, Tuncer (2002), *Başarıda Aile Faktörü*, Hayat Yayıncılık, İstanbul.
10. ERKAL, Mustafa E. (2006), *Sosyoloji (Toplumbilimi)*, 13. Basım, Der Yayınları, İstanbul.
11. EROĞLU, Feyzullah (1996), *Davranış Bilimleri*, 3. Baskı, Beta Yayın, İstanbul.
12. GÖKÇE, Birsen (1990), “Çocuk Kişiliğinin Gelişiminde Aile, Okul ve Dış Çevrenin Rolü”, *Birey, Kişilik ve Toplum*, Der: Beylü Dikeçligil, Ahmet Çiğdem, Aile Yazıları 3, Bilim serisi5/3, TC. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Ankara.
13. GÖKÇE, Orhan (2006), *İçerik Analizi: Kuramsal ve Pratik Bilgiler*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
14. GÖZÜTOK, Dilek (1995), *Öğretmenlerin Demokratik Tutumları*, Türk Demokrasi Vakfı, Ankara.
15. GÜLER, Ali (2004), *Türk Eğitim Politikalarını Tarihsel Süreci*, Yeryüzü Yayınevi, Ankara.
16. GÜNAY, Ünver (2003), *Din Sosyolojisi*, 6. Baskı, İnsan Yayınları, İstanbul.

17. GÜNGÖRDÜ, Ersin (2002), *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 2. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım Ankara.
18. KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (1999), *Yeni İnsan Ve İnsanlar*, 10. Basım, Evrim Yayınevi, İstanbul.
19. KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem (1990), *İnsan Aile Kültür*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
20. KAYA, Kamil (2002), *Mikrososyoloji ve Toplumsal Grup Tipleri*, Fakülte Kitabevi, Isparta.
21. KESKİN, Yusuf (2009), “Türkiye’de İlkokul Programlarında Yer Alan Sosyal Bilgiler İçerikli Derslere Ait Öğretim Programlarının Gelişimine Tarihsel Bir Bakış”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl.13, Sayı:2.
22. KIZILDAĞ, Şaban (2001), *Pop Müzikten Popüler Kültüre Medya Çocukları*, Şehir Yayınları, İstanbul.
23. KÜÇÜKŞENGÜL ÖZKAN, Şebnem (1994), “Kitle İletişim Araçları, Yazın Ve Sanatın Çocuğun Toplumsal Kimliğinin Oluşumuna Etkisi”, *Dünya’da Ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler*, Cilt 2, I. Ulusal Sosyoloji Kongresi (3–4–5 Kasım 1993), Sosyoloji Derneği Yayınları 3, Ankara.
24. MEB (2005), “İlköğretim Sosyal Bilgiler (6 ve7. Sınıflar) Ders Öğretim Programı”, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 30.06.2005 tarih ve 188 sayılı kararı, *Milli Eğitim Bakanlığı Tebliğler Dergisi*, Cilt:6, Sayı:2575, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara.
25. ÖZKUL, Metin (2006), *Kurumlar Sosyolojisi(Ders Notları)*, Isparta.
26. ÖZTÜRK, Serdar (2004), “Siyasal Toplumsallaşma Ve Çocuk: Ankara’da İlköğretim Çağı Öğrencileri Üzerinde Yapılan Bir Araştırma”, *Bilim Ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, Yıl 5, Özel Sayı 57, MEB Yayınları, Ankara.
27. POLAT, Mecit Mümin, Niyazi Kaya, Miyase Koyuncu, Adem Özcan, *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7*, MEB Ders Kitapları, İstanbul.
28. SAPIRO, Virginia (2004), “Not Your Parents’ Political Socialization: Introduction for a New Generation”, *Political Socialization*.
29. SARIALIOĞLU, Fuat (2004), *İlköğretim Sosyal Bilgiler 7*, Cemre Yayıncılık, İstanbul.
30. SAYIN, Önal (1990), *Aile Sosyolojisi*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
31. SİTEMBÖLÜKBAŞI, Şaban (2001), *Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler (Isparta Örnek Olay Araştırması 1995–1999)*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
32. SÖZEN, Edibe (1997), *Medyatik Hafıza*, Timaş Yayınları, İstanbul.

33. TEZCAN, Mahmut (1996), *Eğitim Sosyolojisi*, 10. Baskı, Dünya Kitabevi, Ankara.
34. TÜRÖÖNE, Mümtaz Er (2005), *Siyaset*, 2. Baskı, Lotus Yayınları, Ankara.
35. WASS, Hanna (2007), “Generations and Socialization into Electoral Participation in Finland”, *Scandinavian Political Studies*, Vol. 30, No. 1.
36. <http://www.meb.gov.tr//17.04.2008>.